

Omstreden Democratie

Het onderzoeksprogramma Omstreden Democratie gaat over het functioneren en de kwetsbaarheid van de democratie. Senior onderzoekers konden voor de subsidieronde in 2007 aanvragen indienen voor een van de drie volgende subsidievormen: Langlopend Fundamenteel/Strategisch Onderzoek, Kortlopend Toegepast Onderzoek, of Verkennende Studies.

De stuurgroep Omstreden Democratie heeft op voordracht van de programmacommissie de volgende programmavoorstellen voor langlopend fundamenteel/strategisch onderzoek gehonoreerd:

- Prof. dr. B.J.M. Arts (WUR), *Data democracy or deliberative democracy? Democratization paradoxes in the Dutch steering philosophy 'from taking care of to making sure that'*

Onze representatieve democratie staat onder druk. In bijzonder de (aangenomen) kloof tussen politiek en burgerij is onderwerp van publiek debat. Om deze crisis op te lossen heeft de Nederlandse overheid de filosofie 'from taking care of to making sure that' (TCMS) aangenomen. De hoofdvraag van het onderzoek is: wat zijn de implicaties van deze filosofie voor de democratie?

- Dr. W. van der Brug (UvA), *Political Legitimacy and Transformations of Party Democracy*

Gebruikmakend van de kennis en methoden uit de politieke theorie, de vergelijkende en empirische politicologie, de nieuwste geschiedenis en de communicatiewetenschap, geeft dit project nieuwe theoretische inzichten in de gevolgen van de huidige veranderingen in de partijdemocratieën. De resultaten zijn van belang voor actuele discussies over de gevolgen van staatsrechtelijke vernieuwingen, de vermeende kloof tussen burger en politiek, en het belang van openbaarheid en transparantie van besluitvormingsprocessen.

- Prof. dr. L.W. Gormley (RUG), *Contested Constitutions: Exploring the foundations of modern democracies*

Dit project richt zich op de debatten rondom constituties, met name op de verhouding tussen de debatten voorafgaande aan de constituties en de debatten die bij de toepassing van constituties werden gevoerd. Het onderzoek bevat vergelijkend historisch onderzoek naar constitutievorming in de VS, Frankrijk, Duitsland en Italië. De resultaten vormen de basis voor een leergeschiedenis van de positie van Nederland in de Europese eenwording waarmee Nederlandse beleidsmakers in van het verleden kunnen leren.

- Prof. dr. I. de Haan (UU), *Alternatives of parliamentary democracy. The Netherlands in a European comparative perspective, 1880 to the present*

Dit onderzoek is drieledig: 1, onderzoek van de traditie van ideeën en debat over alternatieven voor de parlementaire democratie vanaf 1880. 2, onderzoek van de ontwikkeling van vormen van functionele representatie na 1945. De geschiedenis van een reeks van instellingen wordt naast elkaar gelegd om na te gaan wat voor democratische alternatieven er ontstonden, en wat het democratische gehalte ervan was. 3, onderzoek van de opkomst van toezichthoudende instanties vanaf de jaren tachtig.

- Prof. dr. M.V.B.P.M. van Hees (RUG), *Shared Commitments and Common Knowledge: The Epistemic Dimensions of Deliberative Democracy*

De vraag die het onderzoek wil beantwoorden is hoe deliberatieprocessen precies georganiseerd moeten worden om *wel* aan het waarheidsvindende ideaal te voldoen. Deze vraag zal zowel met empirische methoden uit de politicologie, de bestuurskunde en

de communicatiewetenschappen worden beantwoord, als ook filosofisch onderzocht worden.

- Prof. dr. J. Kleinnijenhuis (VU), *Short-term media logic and the long-term viability of democracy*

Drie klassieke problemen van een democratie, namelijk (1) zwak en wisselvallig beleid, (2) steun voor demagogen en (3) gebrekkige participatie door de bevolking, worden mogelijk versterkt door politici en burgers die zich aanpassen aan verschuivingen in het nieuws en aan nieuwe media 'formats'. In hoeverre was van zo'n aanpassing sprake tussen 1990 en 2007 in Nederland? Kunnen meetinstrumenten ontwikkeld worden om verschijningsvormen van deze drie problemen te traceren in de media, partij-uitingen en internetfora?

- Dr. W.P. van Meurs (RU), *Repertoires of Democracy: The Transfer of Democratic Practices and Institutions in 20th-Century Europe*

Uitgangspunt van "Repertoires of Democracy" is de constatering dat veranderingen in de opvattingen over en de inrichting van de democratie niet in nationaal isolement of parallel plaatsvinden, maar zeker in fasen van crisis door "transfer", positieve en negatieve voorbeeldwerking. Het onderzoek combineert het "Omstreden Democratie" perspectief met nieuwe benaderingen van transnationalisme en introduceert "repertoires van democratie" als een heuristisch en als een analytisch instrument voor de vaak impliciete en verschuivende normen van democratie en noties van politieke cultuur.

- Dr. G.H. van Oenen (EUR), *Interactive metal fatigue. The interpassive transformation of democratic life*

De voortdurende en intensieve interactie die de moderne samenleving vereist, leidt steeds vaker tot verschijnselen van afwending, afsluiting, onthechting, desinteresse en uitbesteding. Niet omdat we een afkeer zouden hebben van emancipatie, democratie en interactie, integendeel. Juist ons enthousiasme voor deze waarden maakt ons, letterlijk en figuurlijk, moe. Beoogd wordt op drie belangrijke maatschappelijke terreinen - politiek en openbaar bestuur, arbeid en economie, en kunst en openbare ruimte – de symptomen van 'interpassiviteit' op te sporen en te analyseren.

- Prof. dr. E.A. van Zoonen (UvA), *Popularization and personalization in the Dutch democracy*

Dit onderzoeksprogramma is tweeledig. Het eerste deelproject biedt een historische en culturele analyse van de verschijningsvormen van popularisering en personalisering in politieke tv-programma's sinds het begin van de Nederlandse televisiejournalistiek in 1956. Het tweede deelproject onderzoekt de gevolgen van de uit project 1 blijvende vormen van popularisering en personalisering voor het politiek vertrouwen en de politieke opvattingen van burgers. Hierbij wordt mede nagegaan in hoeverre de volgens project 1 onder politici bestaande veronderstellingen over deze gevolgen houdbaar zijn.

De stuurgroep Omstreden Democratie heeft op voordracht van de programmacommissie de volgende voorstellen voor kortlopend toegepast onderzoek gehonoreerd:

- Dr. J.K Blatter (EUR), *Changing Boundaries of the Demos and the Legitimacy of Democracies*

Welke hedendaagse veranderingen kunnen worden waargenomen in het lidmaatschap van het *demos*? Recente wijzigingen van wet- en regelgeving in Westerse landen en de debatten daarover worden bestudeerd. Dit materiaal wordt vervolgens gebruikt voor het beantwoorden van de volgende vragen: Wat voor een bevolking zou er kunnen ontstaan? Is dit een bevolking van uitgesproken en ondubbelzinnige loyaliteit aan één politieke gemeenschap? Kan er ook van een niet-exclusief, gradueel en in de tijd begrensd

lidmaatschap sprake zijn? De normatieve vraag naar de wenselijkheid van een bepaald type *demos* komt ook aan bod. Tot slot zullen de causale verbanden tussen regels voor burgerschap en de legitimiteit van de democratie worden onderzocht.

- Dr. C Bröer (UvA), *Democracy in risk society, the production of political identities in conflicts about mobile phone health risks*

In dit onderzoek wordt de wisselwerking tussen de beleidsmatige omgang met gezondheidsrisico's en het ontstaan van politieke identiteiten onder burgers in beeld gebracht. Concreet gaat het onderzoek over de mogelijke gezondheidsschade van UMTS antennes. In drie stadsdelen wordt onderzoek gedaan naar het beleid en de vorming van politieke identiteit onder burgers. Dit onderzoek is kleinschalig en kwalitatief van aard omdat op die manier heel precies aan het licht kan worden gebracht hoe overheidsbeleid (mede) politieke burgeridentiteiten vormt. Met dit onderzoek wordt een bijdrage geleverd aan een beter begrip van de wijze waarop democratie in praktijk werkt.

- Dr. mr. S.C. van Bijsterveld (UVT), *Democracy and Religion: The Reshaping of the Dutch Public Domain*

Elementen van dit project zijn: een analyse van de veranderingen in de verhouding tussen godsdienst en democratie in het Nederland van vandaag; een verklaring daarvan tegen de achtergrond van veranderingen in de samenleving en de veranderende positie van de overheid; en een 'nieuwe' lezing van de historische ontwikkeling van de verhouding tussen kerk en staat in Nederland vanuit het perspectief van de ontwikkeling van de democratie.

- Dr. A.R. Edwards (EUR), *Micro-mobilization, resonance through 'old media' and new web technologies*

Dit onderzoek kijkt naar deze processen van 'micromobilisatie' van burgers, de manieren waarop burgers de issues die ze naar voren brengen verwoorden ('framing'), naar de combinaties van oude en nieuwe media die hierbij worden gebruikt en naar de manier waarop vanuit het politieke systeem hierop wordt gereageerd. In een historisch en vergelijkend perspectief worden verschillende cases onderzocht. Doelstelling van dit onderzoek is om nieuwe patronen van mobilisatie en agendavorming in kaart te brengen, toegespitst op het gebruik van media, en beleidsmakers en politici aanknopingspunten te bieden om hiermee om te gaan.

- Dr. H. van der Kolk (UT), *Decision making about electoral systems by deliberative democracy arrangements*

Inzicht in zowel de besluitvorming over kiesstelsels als het betrekken van burgers bij politieke besluitvorming middels burgerjury's is doel van dit onderzoek. Zowel documenten over (voorgenomen) veranderingen in kiesstelsels worden bestudeerd, alsook gegevens die zijn verzameld onder de leden van drie verschillende burgerfora. Duidelijk zal worden gemaakt of burgers die zich met een institutioneel probleem als een kiesstelsel bezig houden, op een andere manier dan experts en (oud-) politici kijken naar dit probleem. Daarmee hopen we ook een dieper inzicht te krijgen in de manier waarop kiesstelsels (niet) veranderen.

- Prof. dr. M.J.A.A. Korthals (WUR), *Nature conflicts and deliberative democracy. Potentialities and deficits of the deliberative democratic perspective with respect to conflicts on nature*

Vanuit deliberatief democratisch perspectief zullen in dit project een aantal streng geselecteerde casus uit Nederland en Europa worden geanalyseerd waarbij legitimatie en vertrouwen via coöperatieve deliberaties meer of minder een rol spelen. Het onderzoek wordt afgesloten met een goed leesbare gids over hoe het deliberatief democratische gehalte van debatten en beleidsprocessen rond natuur te verhogen.

- Prof. dr. B.F. van Waarden (UU), *Democracy without Bureaucracy, A Utopia?*

Democratie produceert bureaucratie, maar ze is vervolgens niet gelukkig met dat eigen product.

Dit project neemt deze paradoxale relatie tussen democratie en bureaucratie, de tegenstrijdige eisen die de democratie aan de bureaucratie stelt, tot uitgangspunt. De onderzoekers willen met een monografie bijdragen aan een verheldering van het dilemma, en de diverse manieren waarop democratisch toezicht bureaucratie produceert in kaart brengen. Ook worden de kosten en baten van diverse voorgestelde oplossingen tegen het licht gehouden.

De stuurgroep Omstreden Democratie heeft op voordracht van de programmacommissie de volgende voorstellen voor verkennende studies gehonoreerd:

- Dr. P. Boele van Hensbroek (RUG), *Democratic imaginations in global perspective: liberal democracy and its contenders*

Het voorgesteld onderzoek wil een begin maken met het in kaart brengen van visies op democratie buiten de westerse wereld. Het doet dat door het bestuderen van belangrijke discussies over democratie in Afrika, India en Korea. Daarbij bouwt het voort op eerder werk van de onderzoeker dat een kritisch onderzoek gaf van de belangrijkste Afrikaanse politieke denkers in de afgelopen honderdvijftig jaar. Een aantal wetenschappers uit Afrika en Azië ondersteunt en adviseert het onderzoek.

- Prof. dr. M.A.P. Bovens (UU), *Diploma democracy: The disappearance of the less educated from political life*

De voorgestelde verkenning brengt de opkomst van de diplomademocratie in Nederland zo nauwkeurig mogelijk in kaart en vergelijkt de situatie in ons land met andere OESO-landen. Daarbij wordt aandacht besteed aan een breed scala van politieke participatievormen. Het tweede onderdeel verkent wat de oorzaken zouden kunnen zijn van het verdwijnen van de laagst opgeleiden uit vrijwel alle politieke arena's. Het derde onderdeel inventariseert in hoeverre de opkomst van een diplomademocratie op gespannen voet staat met de uitgangspunten van de representatieve democratie.

- Dr. J.T. Friedman (UU), *An Ethnography of the Democratic State*

Dit onderzoek ontwikkelt een theoretisch en methodologisch kader voor een antropologische benadering van de democratische staat. Meer specifiek gaat het daarbij om het begrip 'politieke verbeelding' als prisma waarmee zowel naar de staat als naar democratie gekeken kan worden. De bruikbaarheid hiervan zal worden geïllustreerd aan de hand van empirisch onderzoek in een niet-Westerse setting. Het onderzoek biedt op deze manier nieuwe conceptuele handvatten die het inzicht in de rol van de staat en democratische processen vergroot en levert zo een antropologische bijdrage aan het debat over democratie.

- Dr. J.P. Koenis (UM), *Democracy Contested; The Dutch political essay in the twentieth century*

In deze studie op het breukvlak van de politieke filosofie en literatuurwetenschap wordt de invloed van het Nederlandse politieke essay op het publieke debat over democratie onderzocht. Er wordt een nieuw corpus van politieke essays samengesteld uit drie perioden: de jaren dertig, de jaren zeventig en tachtig en tenslotte de jaren rondom de millenniumwissel. Uit dit corpus worden per periode van twee essayisten spraakmakende essays onderzocht op hun retorische en stilistische kwaliteiten, en vervolgens geconfronteerd met een conceptuele analyse van het concept van de democratie dat in deze essays naar voren komt.